

Arvoisa ministeri, arvoiset kuulijat,

4.2.2016

Viimeisen 70 vuoden aikana ihmisoikeudet ovat valloittaneet maailmaa. YK:n jäsenvaltiot ovat sopineet kattavasta ihmisoikeusjärjestelmästä. Ihmisoikeuksien ydin on yksinkertainen: ihmisoikeudet kuuluvat kaikille, kaikkina aikoina ja kaikkialla.

Suomi on ollut pitkään ihmisoikeuksien vahva puolustaja. Kansainvälisellä tasolla Suomen valtion edustajat ministereitä ja presidenttejä myöten ovat korostaneet ihmisoikeuksien universaalisuutta. On Suomen etu puolustaa uskollisesti jatkossakin vahvaa kansainvälistä ihmisoikeusjärjestelmää. **Ihmisoikeussopimukset eivät ole ajastaan jäljessä vaan pikemminkin aikaansa edellä.**

Hienoa kyllä, ihmisoikeudet eivät ole Suomessa enää vain ulkopolitiikan asia. Askel askeleelta tieto oman maamme ihmisoikeusongelmista on lisääntynyt, ihmisoikeuksista ponnistavaa lainsäädäntöä on luotu ja kotimaiset ihmisoikeusrakenteet ovat vahvistuneet. Ensimmäinen perus- ja ihmisoikeuksien toimintaohjelma oli merkittävä askel yhtenäisemmälle ihmisoikeuspolitiikalle. Tämä toisen ohjelman valmistelu jatkaa hyvää prosessia. Kuten täällä tänään nähdään, oikeusministeriö kuulee meitä järjestöjä ihailtavan laajasti.

Hyväkään ohjelma ei auta, jos samanaikaisesti runnetaan läpi ihmisoikeuksien kannalta ongelmallisia lakiesityksiä. Kannustamme kaikkia ministeriöitä pitämään kiinni kansalaisjärjestöjen laajasta kuulemisesta myös lakivalmisteluissa. Mahdollista ihmisoikeuskritiikkiä ei kannata pyrkiä vaimentamaan vaan ottaa se vakavasti jo valmisteluvaiheessa, ei esimerkiksi vasta perustuslakivaliokunnassa. Taloudellisesti vaikeina aikoina pitäisin erityisen tärkeänä, että myös valtiovarainministeriö kuulee ihmisoikeusjärjestöjä ja osallistuu aktiivisesti perus- ja ihmisoikeuksien toimintaohjelman valmisteluun.

Kuka tahansa meistä voi jonain päivänä olla tilanteessa, jossa tarvitsemme ihmisoikeuksiin vahvasti nojaavaa lainsäädäntöä tueksemme.

Hyvää lainsäädäntötyötä myös tehdään! Viime vuonna voimaan astunut uusi vahvempi yhdenvertaisuuslaki toi eri perusteilla tapahtuvan syrjinnän aiempaa paremmin samanlaisten oikeussuojakeinojen piiriin. Nyt ajankohtaista on lain tehokas toimeenpano.

Suomea sitovan YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva yleissopimuksen 50 vuotta sitten sovitut artiklat tuntuvat surullisen ajankohtaisilta täällä Suomessa. Rasismi ei ole uusi ilmiö eikä liity vain turvapaikanhakijoiden kasvaneeseen määrään. Rasismia ja etnistä syrjintää ovat kokeneet esimerkiksi maamme alkuperäiskansat saamelaiset, romanit ja monet muut Suomessa syntyneet Suomen kansalaiset. **Tulevan perus- ja ihmisoikeusohjelman on syytä sisältää yksiselitteisen vahva viesti, että hallitus ja viranomaiset puolustavat joka käänneessä kaikkien oikeutta elää ilman syrjintää.** Oikeusministerin puheessaan painottama syrjinnän poistaminen kouluissa on tervetullutta.

Viharikosten tunnistamista pitää parantaa niin poliisissa kuin oikeuslaitoksessa. Resurssipuolasta huolimatta viranomaisten on tehostettava myös netin vihapuheeseen puuttumista, kuten myös YK on Suomelle huomauttanut. Mitä verkkoon tulee, Suomessa tiivistetään parhailaan verkkovalvontaa. Tällä hetkellä Suomi on yksi neljästä EU-maasta, jossa tiedustelutoiminta ei kuulu parlamentaarisen valvonnan alaisuuteen. Toimintaohjelma olisi hyvä paikka käynnistää prosessi asian korjaamiseksi, yhtenä ohjelman uusista avauksista.

Taloudelliset ja sosiaaliset oikeudet, kuten oikeus riittävään perusturvaan, ovat ihmisoikeuksia aivan kuin esimerkiksi äänioikeus tai sananvapaus. Ohjelman on otettava kantaa, miten arvioidaan jo tehtyjen ja tulevien leikkausten vaikutukset eri ryhmiin kuten vammaisiin takuueläkkeen varassa eläviin kuin yhden huoltajan lapsiperheisiin. Leikkausten sukupuoli-vaikutukset on myös arvioitava.

Tuleva ohjelma on paikka viitoittaa pikaiset askelmerkit sille, että **Suomi vihdoinkin ratifioi ja pistää toimeen ILO:n alkuperäiskansoja koskevan numero 169 sekä YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen.** Ohjelmaan tulee kirjata, **miten lopetetaan transihmiisiin kohdistuvat ihmisoikeusloukkaukset, ulkomaisten metsämarjanpoimijoiden työoikeuksien kertakaikkinen puuttuminen sekä laajemminkin siirtolaisten vakava työhyväksikäyttö.** EU:n perusoikeusvirastolle tekemämme tutkimuksen mukaan vakavaa työhyväksikäyttöä esiintyy Suomessa, eivätkä suomalaiset yritykset ole siitä vapaita myöskään kansainvälisissä ketjuissaan. Ohjelmaan onkin syytä pohtia myös sitä, miten yritysten ihmisoikeusraportointi ja ihmisoikeuksia koskeva huolellisuusvelvoite saadaan lainsäädäntöön. Turhat normit voi purkaa, mutta ihmisoikeuksia vahvistavia normeja kannattaa pikemminkin lisätä.

Lopuksi haluan onnitella teitä, hyvät viranomaiset, tämä prosessin käynnistämisestä. Ohjelmalla on mahdollisuus vaikuttaa siihen, että Suomen ihmisoikeustilanne paranee. Kannustan teitä varaamaan toimeenpanoon riittävästi resursseja. Se tekisi prosessista kaikille mielekkäämmän ja lisää yhteen puhaltamista ja eteenpäin menon meininkiä. Vahva ohjelma tarvitaan, jotta ihmisoikeudet liikahtavat systemaattisesti parempaan suuntaan, eikä asioihin puututa vain silloin, kun julkinen haloo pistää painetta toimijoihin. Viime kädessä, on kyse meidän kaikkien oikeuksista.